

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВЕКТОР ЕКОЛОГІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

*Дітей, що не вміють ще ходити, треба частіше виносити
на свіже повітря, щоб вони могли бачити небо, дерева, квіти, різних тварин.
Усе це залишається в дитячій душі, осяює почуттям радості
і покладе основи любові до рідної природи.*

Г. Ващенко

Європейський вимір екологічної освіти є важливим для вчителів сучасної школи із причини їх подвійної включеності в освітній процес: як наставників екологічно свідомого молодого покоління громадян Європи і як фахівців неперервної педагогічної освіти. Даний феномен у педагогічній освіті є багатограним, серед його аспектів звертаємо увагу на: європейські знання, європейську ідентичність, європейську полікультурність, європейський професіоналізм, європейську свідомість.

Формування екологічної свідомості громадянина Європи повинно відбуватись на всіх етапах його розвитку та становлення. У даному процесі важливо брати участь практично всієї громадськості, але особлива роль відводиться сім'ї та педагогічним працівникам, зважаючи на те, що виховання дітей починається з копіювання вчинків дорослих, формування екологічної культури як її складової частини відбувається шляхом передачі знань, досвіду, цінностей від покоління до покоління, від людини до людини. Розпочинати даний процес необхідно з формування екологічних знань, компетентностей учнів, це чи не одне із пріоритетних завдань у початковій школі, де створюються надзвичайно сприятливі умови для екологічної освіти і виховання учнів завдяки природній допитливості дітей та їхньому щирому інтересу до пізнання навколишнього світу. Тому вчитель початкової школи має не тільки обов'язок, але й можливість допомогти дитині віднайти ту межу у спілкуванні із природою, яку людина не має перетинати, якщо хоче бути людиною. А загальноосвітня школа покликана вже нині проявити наполегливість у вихованні нового покоління, якому властиве особливе бачення світу як об'єкта його постійної турботи.

Виходячи з означеного, розуміємо, що вирішення багатьох питань екологічної освіти неможливе без наявності високоосвічених професійних кадрів. Тому необхідно наголосити на постійній потребі в підвищенні професійної компетентності педагогічних працівників в опануванні ними знань з основ здоров'я, теорії та практики формування репродуктивного здоров'я в контексті екологізації змісту освіти.

Ключові слова: екологічна освіта, неперервна екологічна освіта, екологічна культура, підвищення кваліфікації вчителів, початкова школа, навколишнє середовище, професійна компетентність, європейська свідомість.

Освіта була і залишається однією із пріоритетних галузей соціально-економічного поступу в різні періоди суспільних трансформацій. Вона є найбільш ефективним інструментом для формування екологічного світогляду людей, метою якого є поєднання раціонального й емоційного у взаєминах людини із природою на базі принципів добра та краси, розуму і свідомості, патріотизму й універсалізму, наукових знань і дотримання екологічного права тощо. Одним із найважливіших принципів екологічної освіти є неперервність. Цей принцип передбачає необхідність поетапної екологічної освіти людини впродовж усього її життя.

Одним із важливих завдань на шляху до формування екологічної освіти педагогічних працівників є розвиток екоцентричного мислення, що приведе до належного рівня розвитку екоцентричного мислення й у самих учнів. На основі екологічного мислення формується екологічна культура молодих людей [3]. Адже це складова частина загальноосвітньої культури, яка характеризується глибоким і узагальнюючим осмисленням важливості екологічних проблем у майбутньому розвитку людства. Формування цінностей екологічної культури особистості буде забезпечене поєднанням екологічної освіти та виховання, практичної діяльності та спілкування у процесі такої діяльності. Екологічна культура стає необхідною умовою подолання негативних наслідків антропогенного впливу на навколишнє середовище і є регулятором відносин у системі "людина – довкілля" [3].

У міжнародних документах, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства (програмні документи Конференції ООН "Природне середовище і розвиток" (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.), матеріали ЮНЕП "Перспективи навколишнього середовища на період до 2000 р. і надалі" (1987 р.), матеріали Брутландської комісії "Наше спільне майбутнє" (1987 р.)) велика увага приділяється екологічній культурі та свідомості, інформованості людей про екологічну ситуацію у світі, регіоні, у місці проживання, їхній обізнаності щодо можливих шляхів вирішення різних екологічних проблем, концептуальних підходів до збереження біосфери та цивілізації.

Українська держава з перших днів незалежності не стоїть осторонь, бере активну участь у правоохоронних заходах, є членом ООН, суверенною стороною багатьох міжнародних правоохоронних угод і разом з іншими країнами світу продовжує активно працювати над завданням щодо подолання екологічної кризи.

Згідно із Законом України “Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р.” від 28 лютого 2019 р. № 2697–VIII [7], метою державної екологічної політики є досягнення доброго стану довкілля шляхом запровадження екосистемного підходу до всіх напрямів соціально-економічного розвитку України для забезпечення конституційного права кожного громадянина України на чисте та безпечне довкілля, упровадження збалансованого природокористування і збереження та відновлення природних екосистем.

А. Свінціцький підкреслює, що на 20 % здоров’я населення визначає стан природного довкілля. Постійно погіршується екологічна ситуація (відсталість основних технологій виробництва і споживання, а звідси – зростання забруднення довкілля, потрапляння великої кількості ксенобіотиків, а саме: отрутохімікатів, консервантів, генетичних модифікацій, харчових додатків тощо, у продукти харчування). Наслідком цього є збільшення тривалості й інтенсивності контакту організму із чужорідними речовинами, для нейтралізації яких у ньому немає ефективних засобів детоксикації. Це призводить до додаткового навантаження провідних систем організму, які забезпечують гомеостаз, – серцево-судинної, дихальної, імунної, видільної. 27 % території має критичний стан забруднення повітря, 30 млн громадян споживають воду негарантованої якості, а 10 млн – воду, яка не відповідає чинним гігієнічним нормам. Аварія на Чорнобильській атомній електростанції (далі – ЧАЕС) залишила глибокий і тривалий слід у погіршенні здоров’я та генофонду українців [9, с. 11].

У сучасних умовах за допомогою безперервності екологічної освіти можна передбачати і прогнозувати діяльність, упереджувально ставитися до своїх дій у природокористуванні, без чого не можна перебороти системну кризу, запобігти подальшому розвитку глобальних екопроблем і вийти на траєкторію стійкого розвитку.

Екологічна освіта загалом покликана розвинути екологічне мислення людей та їхню екологічну відповідальність. Якість життя (теперішнього і майбутнього) – напряду залежить від рівня екологічної компетентності дорослих людей. У їхніх руках – техніка й інтенсивні технології, уся колосальна потужність яких може виявитися в розпорядженні людей неосвічених, некомпетентних, байдужих, аморальних, що може призвести до непередбачуваних негативних наслідків.

Щоби сформувати екологічну компетентність дитини, дорослі, педагогічні працівники також, мають добре орієнтуватися в регіональних проблемах сьогодення. Забезпеченню потреб у постійному оновленні професійних екологічних знань і умінь, підвищенні їхньої кваліфікації та перепідготовці педагогічних кадрів слугує післядипломна освіта, яка забезпечує неперервність екологічної освіти. Поділяємо думку професора В. Олійника, який стверджує, що “<...> неперервна освіта – природний, поступальний процес передачі нагромаджених знань і вмінь від одного покоління до іншого, підвищення знань і досвіду від одного ступеня освіченості до іншого. Це закон розвитку, а реалізація здібностей людини протягом усього життя, орієнтування її на соціально вагомі цілі, категорії, нормативи” [5, с. 13].

Тому вчителі початкової школи повинні шукати шляхи постійного підвищення професійних компетентностей і власного вдосконалення. Нині педагоги мають широкий вибір форм підвищення кваліфікації: денну, очно-заочну, дистанційну форму підвищення кваліфікації, двопрофільні курси, стажування викладачів вищих навчальних закладів, а також конференції, семінари, круглі столи, педагогічні читання з актуальних проблем охорони навколишнього природного середовища, організацію інших заходів з екологічної освіти і виховання [6; 12].

Педагоги, беручи до уваги власні можливості, рівень підготовки, повинні проводити екологізацію освіти не тільки в навчальний, а й в позанавчальний час. Адже від того, як учитель початкової школи здійснює екологічну освіту молодших школярів на уроках, залежить формування їхнього інтересу до пізнання природи загалом, розвитку почуттів відповідальності за стан довкілля, потреби в охороні навколишнього середовища.

Учитель початкової школи має можливість працювати із вдячною і дуже сприйнятливою аудиторією. Початкова школа, зберігаючи наступність із дошкільним періодом навчання і виховання, забезпечує подальше становлення особистості дитини, її інтелектуальний, фізичний, соціальний розвиток. У початковій школі продовжується опанування знань учнів про природу, формування екологічно доцільних навичок поведінки, не пасивної, а діяльній любові до природи. Саме молодший шкільний вік – найкращий період для формування активної життєвої позиції дитини, її небайдужого ставлення до навколишнього світу, прагнення бути партнером у розв’язанні екологічних і природоохоронних проблем. Виховувати в дітей любов до природи, відчувати значущість усього живого, бути милосердними. Дати зрозуміти дітям, що причина негативних наслідків криється в нехтуванні законами природи, людській байдужості. Уже в початковій школі учні повинні засвоїти, що життя людини, її матеріальне й моральне благополуччя залежать від стану навколишнього середовища. Питання екологічної освіти варто ширше вводити у зміст завдань різних предметів, які вивчаються в початковій школі: української мови, математики, читання, щоб дитина самостійно мала можливість дійти висновків: “Природа і люди – одне ціле”, “Природа в небезпеці”, “Природа чекає моєї допомоги”. Оскільки зосередженість екологічної освіти переважно тільки на передачі інформації і знань не сприяє розвитку таких особистісних якостей фахівців, як ціннісна орієнтація, висока духовність, критичне мислення, уміння обстоювати свої погляди, соціальна відповідальність і активність тощо.

Щоб діти вміли пильно придивлятися до навколишнього оточення, щоб вони не лише знали, а й відчували красу та розмаїття життя, варто частіше проводити уроки на природі [13, с. 70–72]. Однак відчуття краси, розуміння природи не приходять самі. Їх треба розвивати і виховувати з раннього дитинства. Учні не байдужі до проблеми бережливого ставлення до природи, усвідомлюють і розуміють її важливість. “Однак сама собою природа не розвиває й не виховує. Залишивши дитину сам на сам із нею, не варто сподіватися, що вона під впливом навколишнього середовища стане розумнішою, глибоко моральною, непримиренною до зла. Тільки активна взаємодія із природою дасть можливість виховати найкращі людські цінності. Яскраві образи рідної землі повинні поживляти пам’ять дитини протягом усіх років навчання, щоб закони мислення вперше розкрилися не перед класною дошкою, а в полі, на лузі, лісовій галявині, біля річки”, – говорив В. Сухомлинський [11, с. 546]. Автор актуалізував, що необхідно навчитися насолоджуватися природою, якої в нас удосталь. Важливо дозволити освіті проходити в навколишньому середовищі, адже це сприятиме не тільки перебуванню просто неба, а й дозволить використовувати територію як навчальні аспекти, надасть учням можливість відчуття цінності природи та побачити проблеми, які стосуються екологічної кризи. Якщо школярі навчатися сприймати природу як значущу та цінну, легше братимуть на себе активну співвідповідальність за її охорону.

Великі можливості щодо здійснення екологічної освіти і виховання закладені у змісті інтегрованого курсу “Я досліджую світ” Нової української школи (далі – НУШ). Основною освітньою галуззю в даному курсі визначено природничу. Мета її полягає у формуванні в молодшого школяра потреби до пізнання світу і людини в ньому, спілкування із природою; уявлень і понять про цілісність світу, про природу та взаємозв’язки в ній, про людину як частину природи; ціннісного ставлення до природи, розуміння взаємодії і взаємовпливу людини і природи, навичок екологічно доцільної поведінки.

Охоплюючи систему знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності, способи дослідницької діяльності, інтегрований курс сприяє активному розвитку наукової і технологічної грамотності на основі конкретного досвіду вирішення проблем [4]. Можливі засоби інтеграції у процесі реалізації програми “Я досліджую світ” передбачають активне долучення учнів до позитивного досвіду спілкування із природою та впроваджують практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру, як-от:

- дотримуватись принципу екологізації змісту навчальних предметів, зокрема інтегрувати в навчальний процес питання енергозбереження; споживацького, репродуктивного й інноваційного природокористування; основ екологічної культури (у побуті, промисловому виробництві, сільському господарстві, охороні здоров’я, природі тощо);

- упроваджувати у практику екологічне проектування (малюнок, газета, екологічний знак, колаж, сценка, годівниця, тощо);

- упроваджувати інформаційно-комунікаційні технології (пошук необхідної інформації на електронних носіях, в інтернеті);

- забезпечити участь учнів у природоохоронних, трудових акціях, конкурсах, науково-освітніх програмах (практикування найрізноманітніших форм: усна, письмова, вокальна тощо);

- залучати учнів до екологічного краєзнавства, що веде до практичних, активних форм навчання (створення екологічних картосхем населеного пункту, розроблення маршрутів екологічних стежок, збір фольклорних матеріалів про природу рідного краю і використання її людиною тощо), які активізують пізнавальну діяльність і готовність до просвітництва;

- організовувати екологічні експедиції, екскурсії;

- поглибити співпрацю навчальних закладів освіти різних ланок для якісного розвитку навчального процесу;

- створити батьківський лекторій, проводити індивідуальні бесіди та групові консультації для батьків, просвітницькі тренінги, залучати батьків до виховного процесу.

У дидактико-методичній організації навчання курсу “Я досліджую світ” надається особливе значення практиці застосування здобутих знань, уявлень, навичок. Навчальний процес глибоко зорієнтований на співпрацю вчителя й учня, доброзичливе ставлення до зусиль вихованців, розвитку в них критичного мислення, пізнавальної активності та самостійності [4].

Цікавим прикладом навчання в тісному зв’язку із природою є школа у США (Нью-Мексико) – “Школа приємної взаємодії зі світом” (“Mountain Mahogany Community School”) [1]. Підхід до процесу навчання в даній школі досить оригінальний. Три принципи, на яких будується шкільна політика, – задоволення, безпека й емоційний розвиток. Програма створена на основі останніх неврологічних досліджень, згідно з якими запорукою доброї навченості є позитивна атмосфера й активна залученість учнів. У навчальній програмі даної школи є стандартні загальноосвітні предмети, але насамперед дітей у ній навчають взаємодії з навколишнім світом і побутовим навичкам: шиттю, кулінарії, садівництву. Учителі жартома називають учнів “маленькими садівниками”. І не дивно: на території школи висаджені сотні дерев, про які необхідно дбати. Діти харчуються органічними фруктами, які самі виростили.

Освіта повинна готувати ціннісно орієнтовану особистість, яка вміє критично мислити та діяти етично й екологічно свідомо. Нині Україна прагне Європи, визнає пріоритети демократичних цінностей Європи

й ідентифікує себе з Європою, тим самим назавжди позбувається радянського комплексу “учителя-виконавця” [8]. Сучасна людина має усвідомлювати себе громадянином не тільки своєї країни, але й цілісного, усе більш взаємопов’язаного світу. Тому вона має сприймати загальнолюдські цінності, жити і діяти на основі конструктивного, позитивного і шанобливого ставлення до довкілля. Процес неперервної екологічної освіти має містити ґрунтовний ідеологічний момент, який би відображав основні інтереси людей щодо вирішення проблем природокористування, їхню відповідність загальнолюдським інтересам. Формування особистості, не відокремленої від природного і соціального середовища, – ось кардинальне завдання системи європейської освіти загалом і екологічної освіти зокрема.

Використана література:

1. Mountain Mahogany Community School. URL: <https://www.mountainmahogany.org/> (дата звернення: 02.09.2022).
2. Бишова Т. Екологічна культура людини. *Початкова освіта*. 2008. № 14. С. 5–8.
3. Варениченко А. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до формування екологічної культури молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Мелітополь, 2020. 337 с. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/>.
4. Коваленко Л. Особливості викладання інтегрованого курсу “Я досліджую світ”. *На Урок*. 2020. URL: <https://naurok.com.ua/naukova-stattya-osoblivosti-vikladannya-integrovanogo-kursu-ya-doslidzhuyu-svit-201940.html> (дата звернення: 24.08.2022).
5. Олійник В. Безперервна освіта. *Світло*. 2000. № 3 (17). С. 11–15.
6. Приймакова В. Розвиток післядипломної освіти вчителів початкових класів в Україні (1948–2012 рр.) : дис. ... докт. пед. наук : 03.00.01. Херсон, 2016. 487 с. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6408/1/Prymakova.pdf> (дата звернення: 18.08.2022).
7. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 24.08.2022).
8. Післядипломна освіта в умовах євроінтеграції : сутність, зміст, технології, готовність до змін: навчально-методичний посібник / Л. Пуховська та ін. ; за наук. ред. Л. Пуховської. Київ : Педагогічна думка, 2012. 122 с.
9. Свінціцький А. Здоров’я населення як важливий чинник державотворення та національної безпеки. *Практикуючий лікар*. 2013. № 2. С. 7–13. URL: http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/2174/1/%D0%9F%D0%9B_2013_2_7-13.pdf (дата звернення: 02.09.2022).
10. Стратегічні орієнтири розвитку неперервної екологічної освіти в навчальних закладах Чернівецької області : матеріали Регіональної науково-практичної конференції, м. Чернівці, 22 березня 2012 р. / Інститут післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області. 2012. 312 с. URL: <https://uchika.in.ua/strategichni-orientiri-rozvitku-nepererвної-ekologichnoyi-os.html> (дата звернення: 06.09.2022).
11. Сухомлинський В. Школа і природа. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 5. С. 536–551.
12. Трофанова Т. Вплив навколишнього середовища на стан репродуктивного здоров’я учнівської молоді та професійна педагогічна компетентність у його формуванні. *Обрії*. 2010. № 2 (31). С. 18–21.
13. Хрептії О. Екологічне навчання та виховання учнів з використанням місцевого матеріалу. *Обрії*. 1998. № 2 (7). С. 69–74.

References:

1. Mountain Mahogany Community School. URL: <https://www.mountainmahogany.org/> (data zvernennia: 02.09.2022).
2. Byshova T. (2008). Ekologichna kultura liudyny [Ecological human culture]. *Pochatkova osvita*. № 14. S. 5–8 [in Ukrainian].
3. Varenychenko A. (2020). Pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly do formuvannia ekolohichnoi kultury molodshykh shkoliariv : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Melitopolskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Bohdana Khmelnytskoho [Preparation of the future primary school teacher for the formation of the ecological culture of younger schoolchildren]. Melitopol. 337 s. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/06/> [in Ukrainian].
4. Kovalenko L. (2020). Osoblyvosti vykladannia intehrovanoho kursu “Ya doslidzhuu svit” [Peculiarities of teaching the integrated course “I explore the world”]. *Na Urok*. URL: <https://naurok.com.ua/naukova-stattya-osoblivosti-vikladannya-integrovanogo-kursu-ya-doslidzhuyu-svit-201940.html> (data zvernennia: 24.08.2022).
5. Oliinyk V. (2000). Bezpererвна osvita [Continuous education]. *Svitlo*. № 3 (17). S. 11–15 [in Ukrainian].
6. Pryimakova V. (2016). Rozvytok pisljadiplomnoi osvity vchyteliv pochatkovykh klasiv v Ukraini (1948–2012 rr.) : dys. ... d-ra ped. nauk : 03.00.01 / Khersonska akademiia nepererвної osvity [Development of postgraduate education of primary school teachers in Ukraine (1948–2012)]. Kherson. 487 s. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6408/1/Prymakova.pdf> (data zvernennia: 18.08.2022).
7. Pro Osnovni zasady (stratēhiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2030 r. [About the Basic principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for the period up to 2030]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (data zvernennia: 24.08.2022).
8. Pukhovska L., Artiushyna M., Bazeliuk V., Lushyn P., Snisarenko O., Snitsar L., Solodkov V. (2012). Pisljadiplomna osvita v umovakh yevrointehratsii: sutnist, zmist, tekhnolohii, hotovnist do zmin: navchalno-metodychnyi posibnyk [Postgraduate education in the conditions of European integration: essence, content, technologies, readiness for changes: educational and methodological manual] / za nauk. red. L. Pukhovskoi. Kyiv : Pedahohichna dumka. 122 s. [in Ukrainian].
9. Svintsitskyi A. (2013). Zdrovia naseleння yak vazhlyvyi chynnyk derzhavotvorennia ta natsionalnoi bezpeky [Population health as an important factor in state formation and national security]. *Praktykuiuchyi likar*. № 2. S. 7–13 URL: http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/2174/1/%D0%9F%D0%9B_2013_2_7-13.pdf (data zvernennia: 02.09.2022).
10. Stratehichni orientyry rozvytku nepererвної ekolohichnoi osvity u navchalnykh zakladakh Chernivetskoї oblasti: materialy rehionalnoi nauk.-prakt. konf (Chernivtsi, 22 bereznia 2012 r.) [Strategic guidelines for the development of continuous environmental education in educational institutions of the Chernivtsi region]. Instytut pisljadiplomnoi pedahohichnoi osvity Chernivetskoї oblasti. 312 s. URL: <https://uchika.in.ua/strategichni-orientiri-rozvitku-nepererвної-ekologichnoyi-os.html> (data zvernennia: 06.09.2022).
11. Sukhomlynskyi V. (1997). Shkola i pryroda [School and nature]. *Vybriani tvory : v 5 t. K. : Rad. shkola*. T. 5. S. 536–551 [in Ukrainian].

12. Trofanova T. (2010). Vplyv navkolyshnoho seredovyscha na stan reproduktyvnoho zdorovia uchnivskoi molodi ta profesiina pedahohichna kompetentnist u yoho formuvanni [The influence of the environment on the state of reproductive health of school-children and professional pedagogical competence in its formation]. *Obrii*. № 2 (31). S. 18–21 [in Ukrainian].
13. Khreptii O. (1998). Ekolohichne navchannia ta vykhovannia uchniv z vykorystanniam mistsevoho materialu [Ecological teaching and education of students using local material]. *Obrii*. № 2 (7). S. 69–74 [in Ukrainian].

Zavgorodnia T., Basarab N. The European vector of environmentalization of the cultural and educational space of primary school teachers in the system of postgraduate education

The European dimension of environmental education is important for modern school teachers due to their double inclusion in the educational process: as mentors of ecologically conscious young generation of European citizens and as specialists of continuous pedagogical education. This phenomenon of pedagogical education is multifaceted, among which attention is paid to: European knowledge, European identity, European multiculturalism, European professionalism, European consciousness.

The European citizen's formation of the ecological consciousness should take place at all stages of its development and establishment. The whole society should participate in this process, but a special role is allocated to the family and teaching staff, considering the fact that children's education begins with copying the actions of adults, the formation of environmental culture as its constituent part occurs through the transfer of knowledge, experience, values from generation to generation, from person to person. To begin this process is necessary for the students' formation of environmental knowledge and competences: this task is perhaps one of the most prioritized in the primary school, in which extremely favorable conditions for students' environmental education and upbringing are created due to children's natural curiosity and their sincere interest in learning the surrounding world. Therefore, the primary school teacher has not only the duty but also an opportunity to help the child find that border in communication with nature which a person must not transgress if he wants to be a human. Secondary school is aimed to show persistence in upbringing the new generation, which is characterized by a special vision of the world as an object of its constant caring.

Based on the above, it is worth mentioning that solving environmental education issues is not possible without the presence of highly educated teaching staff. Therefore, it is necessary to emphasize the constant need for improving the professional competence of teaching staff in mastering their knowledge of the basics of health, theory and practice of formation reproductive health in the context of environmentalization the content of education.

Key words: environmental education, continuous environmental education, environmental culture, teacher training, primary school environment, professional competence, European consciousness, postgraduate education.

УДК 378.046:37 (477: 4)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.spec.1.17>

Загородній С. П., Іванічкіна Н. П.

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІВ
В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

У статті робиться спроба окреслити спільні точки дотику законодавчого підґрунтя Європейського Союзу й України у сфері неперервної освіти в умовах трансформації суспільства, зокрема, аналізуються такі європейські документи, як Комюніке конференції європейських міністрів вищої освіти, Меморандум неперервної освіти Європейського Союзу, Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського парламенту та Ради (ЄС) “Про основні компетенції для навчання протягом усього життя”, інші. Зіставлено українські законодавчі акти, як-от Закон України «Про освіту», Концепцію розвитку педагогічної освіти, Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки, інші, які унормовують питання неперервної освіти в нашій державі. Наголошено, що одним з елементів, який був успішно інтегрований в українську систему освіти, є Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система. Акцентується увага на особливостях застосування компетентнісного підходу у процесі неперервної освіти в умовах європейської інтеграції. Розглянуто та проаналізовано європейські й українські підходи до формування та розвитку ключових компетентностей під час неперервного професійного розвитку педагогічних працівників. Актуалізовано необхідність удосконалення професійної підготовки педагогів через орієнтацію змісту неперервної освіти на компетентнісний підхід. З'ясовано умови успішного професіогенезу педагогічних працівників крізь призму компетентнісного підходу в сучасному освітньому просторі України. Зроблено висновок щодо ролі успішної реалізації компетентнісного підходу в системі неперервної освіти в умовах європейської інтеграції нашої держави в контексті підготовки сучасної конкурентоспроможної особистості для активного життя в умовах світової глобалізації.

Ключові слова: законодавче підґрунтя, євроінтеграційні тенденції, ключові компетентності, концепції, компетентнісний підхід, неперервна освіта, професійний розвиток.

Об'єктивною тенденцією освітньої сфери України на сучасному етапі є загальноєвропейська інтеграція. Європейська інтеграція ставить перед вітчизняною системою освіти нові виклики. В Україні, як і в усіх